

EĞİTİLEBİLİR GERİ ZEKÂLI ÇOCUKLARIN ALT ÖZEL SINIFLARA SEÇİMLERİNDE İZLENEN YÖNTEM VE BU SINIFLARI BİTİREN ÇOCUKLARIN DURUMLARININ SAPTANMASI

Asis. Süleyman ERİPEK (*)

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem

Ülkemizde, anlksal özellikleri nedeniyle özel eğitime muhtaç olan eğitilebilir geri zekâlı çocukların eğitimlerine 1952 - 53 öğretim döneminde Gazi Eğitim Enstitüsü, Özel Eğitim Bölümünün kurulmasıyla başlanmış, ilk girişim olarak Ankara Kazıkçı Bostanları semtinde bulunan iki ilkokulda bu çocuklara öz birer alt özel sınıf açılmıştır. (Enç, 1975). 1960 yılında yasal dayanağını bulan, normal ilkokullarda, eğitilebilir geri zekâlı çocuklara öz alt özel sınıflar, bu yıldan başlayarak yaygınlaştırılmıştır (Rapor, 1972).

Ankara Rehberlik ve Araştırma Merkezi kayıtlarına göre, ülkemizde 1977 - 78 öğretim dönemi başında, yaklaşık 450 geri zekâlı çocuğa öz alt özel sınıf bulunmaktadır. Bu sınıflarda eğitilebilir geri zekâlı olarak tanılanan yaklaşık 3.500 öğrenci vardır.

Bu çocukların alt özel sınıflara seçimleri, halen 16 ilimizde bulunan Rehberlik ve Araştırma Merkezleriyle bu merkezlerin buldukları illerdeki okulların işbirliği sonucu gerçekleştirilmektedir.

(*) Özel Eğitim Bölümü Asistanı.

Amaçlarından birisi özel eğitime muhtaç çocukları tanımlama, saptama ve yerleştirilecekleri kurumları kararlaştırmak olan rehberlik ve araştırma merkezleri, çeşitli ölçekler ile ilkokullarda öğretmenlerin değerlendirmelerine göre başarısız olan öğrencileri tarayarak, bunların içerisinde zekâ bölümleri 45 - 75 arasında olan eğitilebilir geri zekâlı çocukları saptamaktadır. Bu uygulama genellikle ilkokulun ilk üç sınıfında olmaktadır. Sonuçta, eğitilebilir geri zekâlı olarak tanımlanan çocuklar, ilkokul bünyesinde gruplarına uygun alt özel sınıflar varsa buralara aktırılmaktadır. Okul bünyesinde çocukların gruplarına uygun düşen alt özel sınıfların bulunmadığı ve aynı gruba düşen öğrenci sayısının 10 ve 10'u aştığı durumlarda, ilkokulun bünyesinde alt özel sınıf ya da sınıflar açılabilir. Ancak uygulamada, alt özel sınıfların açılması ilkokul müdürlerinin inisiyatiflerine bırakılmış görülmektedir. Ayrıca rehberlik ve araştırma merkezleri genellikle bu işbirliğini gerçekleştirebilmek için yeterli araç, gereç ve personele sahip bulunmamaktadır (Rapor, 1972).

Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Yönetmeliğe göre, alt özel sınıflardaki öğrenci sayısının 20'yi geçmemesi gerekmektedir (Yönetmelik, 1975). Ancak her alt özel sınıfa, aynı gruba düşen öğrenci bulma zorluğu ve bu okullar bünyesinde derslik bulma olanaksızlığı karşısında, her sınıf için bir özel eğitim sınıfı açmak olanaksız olmaktadır. Bu durumda sınıflar birleştirilerek bir öğretmenin yönetiminde eğitim ve öğretim zorunluluğu doğmaktadır (Program, 1976).

Örneğin, Ankara İl Merkezinde, bünyesinde, 1977-78 öğretim döneminde, eğitilebilir geri zekâlı çocuklara öz alt özel sınıf bulandıran 98 ilkokuldan yalnızca Kurtuluş İlkokulu'nda, her sınıf için ayrı derslikli ve öğretmenli alt özel sınıf bulunmaktadır.

Bu sınıfları başarıyla bitiren öğrencilere ilkokul diploması verilmektedir. Verilen diplomada öğrencinin alt özel sınıfa devam ettiğine ilişkin herhangi bir kayıt bulunmamaktadır.

Eğitilebilir geri zekâlı çocuklar için özel eğitimin amaçlarından birisi de daha ileri, özellikle mesleki öğretim ve çıraklık yapacak olanlara bu alanda yetiştirme ve ilerleme olanağı sağlamaktır (Program, 1976). Oysa ülkemizde bu çocuklara sağlanan eğitim olanakları ilkokul düzeyinde kalmaktadır. Eğitilebi-

lir geri zekâlı çocuklara burada zorunlu eğitim düzeyine yakın genel bir eğitim verilmekte, hayatta geçimlerini sağlayabilecek bir iş ya da sanat öğretilmemektedir. Bu amaç için dört şerhirda açılması planlanan ilkokul sonrası iş okullarının kurulması, gerekli ödenek sağlanamadığı için gerçekleştirilememiştir. Dolayısıyla bu çocukların ilkokul sonrası eğitimleri için tek seçenek normal çocukların devam ettikleri ortaokullar olmakta, sağlanan eğitim olanakları ilkokul düzeyinde sınırlı kalmaktadır.

Bu durum ilkokul düzeyinde sağlanan tüm olanaklarının, eğitilebilir geri zekâlı çocukların eğitim gereksinimlerini karşılayabildiği yönünde, bazı tereddütlere neden olmaktadır. Bu tereddütlerin açıklığa kavuşturulması ve gerekli önlemlerin alınması, bir ölçüde anılan alt özel sınıfları bitiren çocukların izlenmesine yönelik araştırma bulgularını gerektirmektedir.

Amaç

Problem Bölümünde değinilen gereksinimden kaynaklanan araştırmanın amacı, normal ilkokullar bünyesinde kurulan eğitilebilir geri zekâlı çocuklara öz alt özel sınıfları bitiren çocukların, bu sınıflara seçimlerinde izlenen yöntem ve mezun olduktan sonraki durumlarının saptanmasıdır.

Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır :

1 — Eğitilebilir geri zekâlı çocuklara öz alt özel sınıflardan mezun olan çocukların cinsiyet, yaş ve ilkokulu bitirdikleri öğretim dönemlerine göre dağılımları nedir?

2 — Bu çocuklar alt özel sınıflara nasıl seçilmişlerdir?

3 — Bu sınıfları bitiren çocukların ne kadarı ortaokula kayıt olmaktadır? Ortaokula kayıt olan çocukların cinsiyet, yaş ve ortaokula kayıt oldukları öğretim dönemlerine göre dağılımları nedir?

4 — Ortaokula kayıt olan çocukların durumları nedir? Bu okullarda akademik yönden başarılı olmaktadırlar?

5 — Bu çocukların alt özel sınıflara seçimlerinde esas alınan zekâ bölümleri ile ortaokula kayıt olma ve ortaokuldaki başarı durumları arasında bir ilişki var mıdır?

6 — Ortaokula kayıt olmayan öğrencilerin durumları nedir?

Sayıtlar

Araştırmada iki temel sayıttan hareket edilmiştir.

a — İlkokul, ortaokul ve rehberlik araştırma merkezinde çocuklar için tutulan kayıtlarda verilen bilgilerin doğru ve yeterli olduğu.

b — Sınıf öğretmenlerinden alınan bilgilerin gerçeği yansıttığı.

Sınırlılıklar

Araştırma öncesinde, araştırmada karşılaşılabilecek sınırlılıkları saptayabilmek amacıyla, bir ön araştırma yapılmıştır. Bu ön araştırmada saptanan bulguları, şu şekilde sıralayabilmek mümkündür.

1 — Ankara Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü kayıtlarından 1972 yılı öncesine inmek ve alt özel sınıfları bitiren çocukların ilkokullardaki ruhsal dosyalarını elde etmek olanaksızdır. Bu nedenle, anılan olanaksızlıkların diğer bilgi toplama kaynaklarıyla giderilmesi planlanmıştır. Ancak, ortaya çıkan bu durum araştırma bugularına bir ölçüde sınırlılık getirmiştir.

2 — Alt özel sınıfları bitirdikten sonra ortaokula kayıt olan çocuklar genellikle o bölgede bulunan ortaokullara kayıt olmaktadır. Az sayıdaki çocuk da başka bölgelerdeki ya da Ankara dışındaki ortaokullara kayıt olmaktadır. Dağınık olan bu ortaokullarla ilişki kurmanın güçlüğü düşünülerek, buralara kayıt olan öğrencilerin araştırmanın sınırlılıkları dışında bırakılması uygun görülmüştür.

3 — Alt özel sınıfı bitiren çocukların ev adreslerini, yalnızca, bitirdikleri ilkokulun kayıtlarından elde edebilmek mümkündür. Ancak, bu kayıtlar ön araştırmanın yapıldığı tarihten en az 8 yıl öncesine dayanmaktadır. Bu nedenle ortaokula kayıtlı olmayan çocukların durumlarını saptayabilmek için araştırmanın yapılacağı 5 ilkokulun alt özel sınıf öğretmenlerinin bilgi-

lerine başvurulması planlanmıştır. Bunun üzerine yapılan ön araştırma sonucunda, bazı öğretmenlerin görev değiştirdikleri, bazılarının da bu yönde herhangi bir kayıt tutmadıkları görülmüştür. Bu durum doğal olarak araştırma bulgularına sınırlılık getirmiştir.

Tanımlar

Bu çalışmada sıkça kullanılan belli başlı terimlerin tanımları şunlardır :

Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar : Beden, anlık, duyu ve sosyal özelliklerindeki olağan dışı ayrıcalıkları nedeniyle normal eğitim hizmetlerinden yeterince yararlanamayan çocuklara denir.

Özel Eğitim : Özel eğitime muhtaç çocukların eğitimleri için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve bu çocukların özür ve özelliklerine uygun eğitim ortamında sürdürülen çalışmalara denir.

Geri Zekâlı : Anlık gelişiminde meydana gelen yavaşlama ya da gerileme nedeniyle davranış ve uyum yönünden yaşlarına göre sürekli gerilik ve yetersizliği olduğu için, normal eğitim programından yararlanamayana denir.

Eğitilebilir Geri Zekâlı : Zekâ bölümü çeşitli ölçeklerde 45 - 50 ile 70 - 75 arasında olanlara denir.

Eğitilebilir Geri Zekâlı Çocuklara Öz Alt Özel Sınıflar : Eğitilebilir geri zekâlı olarak tanımlanan 10 öğrencinin devam etme olanaklarını bulduğu normal okullardaki özel sınıflardır. Özel sınıf öğretmeni, bulunduğu okulun müdürüne bağlıdır. Bu sınıflardaki öğrenci sayısı 20'yi geçemez.

Rehberlik ve Araştırma Merkezleri : Rehberlik ve araştırma merkezlerinin amacı, özel eğitime muhtaç çocukları tanılamak ve saptamak, yerleştirecekleri kurumları, uygulanacak eğitim şeklini kararlaştırmak, gerekli rehberlik ve tedaviyi yapmak, özel eğitim kurumlarının programlarının geliştirilmesine, öğretmenlerinin yetiştirilmesine yardım etmek, her basamak-taki okulların rehberlik işlerinde işbirliği yoluna gitmek ve

okullara rehberlik konusunda gerekli teknik yardımları yapmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Evreni: Birinci aşamada, ülkemizde 16 ilde uygulaması sürdürülen normal ilkokullar bünyesinde kurulmuş olan eğitilebilir geri zekâlı çocuklara öz alt özel sınıfları (1972-73) - (1975-76) öğretim dönemleri arasında bitiren öğrencilerdir (sayılarını saptayabilmek mümkün olmamıştır). İkinci aşamada, Ankara İli Merkezinde anılan öğretim dönemlerinde, anılan sınıfları bitiren, yaklaşık 1700 öğrencidir.

Araştırmaya Konu Olan Grup: Ankara İli Merkezinde bünyesinde eğitilebilir geri zekâlı çocuklara öz alt özel sınıf bulunduran 5 ilkokul ve bu ilkokulların anılan sınıflarını (1972-73) — (1975-76) öğretim dönemleri arasında bitiren toplam 178 öğrencidir.

Grubun alındığı ilkokulların seçimlerinde, okulların bulunduğu bölgenin sosyo-ekonomik düzeyi ve bu okulları bitiren çocukların sayıları göz önünde bulundurulmuştur. Sonuçta Altındağ bölgesinden 2, Kurtuluş bölgesinden 1 ve Kızılay bölgesinden 2 ilkokul seçilmiştir. Araştırma bulgularında bu bölgeler sırayla A, B ve C harfleriyle gösterilmiştir. Araştırmaya konu olan grubun bölgelere göre dağılım öğrenci sayısı A bölgesinde 54, B bölgesinde 69 ve C bölgesinde 55'dir.

Ancak, sosyo-ekonomik düzeyler yönünden bölgeler arasında yapılan ayırmada ortaya çıkan bir durumu belirtmekte yarar var. Araştırma kapsamına alınan ilkokullardan yalnızca C bölgesindeki ilkokulların kayıtlarında çocukların ana ve babalarının meslek ya da iş durumlarıyla ilgili bilgiler bulunabilmiştir. Sonuçta sosyo-ekonomik yönden yüksek düzeyde olarak kabul edilen bu bölgede araştırma kapsamına alınan toplam 55 çocuktan 35'inin, yani yüzde 64'ünün kapıcı çocukları oldukları saptanmıştır.

Araştırmada Kullanılan Araçlar: Araştırma kapsamına giren çocukların herbiri için araştırmanın gerektirdiği bilgileri

sistemli bir şekilde toplayabilmek amacıyla iki ayrı Öğrenci Bilgi Formu düzenlenmiştir.

Bunlardan I Numaralı Öğrenci Bilgi Formu üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm öğrencinin kimliğiyle ilgili bilgileri, İkinci Bölüm öğrencinin ilkokuldaki, Üçüncü Bölüm ise ilkokuldan sonraki durumuyla ilgili bilgileri içermektedir.

II Numaralı Bilgi Formu, ortaokula kayıt olan çocukların kayıt olduktan sonraki durumlarının okul yönetimlerinden sağlanması için düzenlenmiştir.

Araştırma Verilerinin Toplanması : Verilerin toplanması şu aşamalarda gerçekleştirilmiştir :

1 — Alt özel sınıfları (1972-73) — (1975-76) öğretim dönemleri arasında bitiren çocukların okul numaralarının ve ilkokulu bitirdikleri öğretim dönemlerinin okul diploma defterlerinden saptanması.

2 — Diploma defterlerinden isimleri saptanan çocukların okul numaralarına göre okul kayıt defterlerinden bulunması. Bu kayıtlardan çocukların takvim yaşı, ev adresi, ana-babasının mesleği ve ortaokula kayıt olma durumlarıyla ilgili bilgilerin elde edilmesi, çocukların ortaokula kayıt olduklarına ilişkin bilgiler var ise hangi okula, hangi öğretim döneminde, hangi numarayla kayıt olduklarının saptanması ve bu bilgileri içeren listelerin ortaokullara göre düzenlenmesi,

3 — Düzenlenen listelere göre en az 3 öğrencinin kayıtlı oldukları ortaokulların ilgili müdür yardımcısına kendi okullarıyla ilgili listenin ve yeteri kadar II Numaralı Öğrenci Bilgi Formu'nun verilmesi, önceden belirlenen gün ve saatte doldurulan bu formların geri alınması,

4 — Ankara Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğünde araştırmaya konu olan grubun alındığı 5 ilkokul ile ilgili dosyaların ve bireysel zekâ ölçeği uygulama kayıtlarının incelenmesi. Bu kaynaklardan birinci aşamada isimleri saptanan çocukların zekâ bölümleri, alt özel sınıflara nasıl ve kaçınıcı sınıflarda seçildikleriyle ilgili bilgilerin elde edilmesi,

5 — Ortaokula kayıt olmayan çocukların listesini ilkokul-

lara ve mezun oldukları öğretim dönemlerine göre çıkartarak, bu çocukların ilkokulu bitirdikten sonra ne yaptıklarıyla ilgili bilgilerin, bitirdikleri ilkokullarda halen görevli alt özel sınıf öğretmenleriyle doğrudan görüşülerek elde edilmesi,

6 — Bütün bu aşamalarda elde edilen bilgilerin I Numaralı Öğrenci Bilgi Formu'na işlenmesi.

Verilerin Çözümü : I Numaralı Öğrenci Bilgi Formunda toplanan ham bilgiler kontrol edildikten sonra araştırmanın sorularını yanıtlayabilecek şekilde tablolarda verilmiştir.

Tablolarda frekans ve yüzdelik değerler kullanılmıştır. Tabloların yatay toplam bölümünde verilen yüzdelikler toplam çocuk sayısına göre hesaplanmıştır.

BÖLÜM II

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde bulgular ve yorum, araştırma sorularında izlenen sıraya göre verilmiştir.

1 — Araştırmaya konu olan grubu oluşturan (1972-73) (1975-76) öğretim dönemleri arasında eğitilebilir geri zekalı çocuklara öz alt özel sınıfları bitirip ilkokul diploması alan toplam 178 çocuğun cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo : 1
Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Bölgeler	Cinsiyet				Toplam f
	Kız		Erkek		
	f	%	f	%	
A	24	44	30	56	54
B	37	54	32	46	69
C	27	49	28	51	55
Toplam	88	49	90	51	178

Tablo 1 de görüldüğü gibi, bu sınıfları bitiren erkek ve kız çocukların sayıları arasında önemli bir farklılık yoktur.

Çocukların ilkokulu bitirdikleri yaşlara göre dağılımları Tablo 2 de verilmiştir.

Tablo : 2

Çocukların İlkokulu Bitirdikleri Yaşlara Göre Dağılımları

Bölgeler	Yaş Grupları								Kayıt		T.
	11-12		13-14		15-16		17-18		Yok	f	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f		
A	12	22	29	54	13	24	—	—	—	—	54
B	33	48	28	41	4	6	1	1	3	4	69
C	22	40	26	47	7	13	—	—	—	—	55
Toplam	57	32	93	52	24	13	1	1	3	2	178

Tablo 2 de görüldüğü gibi, normal ilkokulu bitirme yaşı olarak kabul edilen 11 - 12 yaşlarında ilkokulu bitiren çocukların oranı yüzde 32'dir. Çocukların yarısından fazlası (yüzde 68) 13 ve daha ileriki yaşlarda ilkokulu bitirmişlerdir.

Bu durumun muhtemel iki nedeni olabilir. Bu nedenlerden birincisi, çocukların ileri yaşlarda ilkokullara kayıt olmalarıdır. İkincisi ise, ilkokulda sınıf tekrarlamalarıdır. İlkokularda tutulan kayıtlarda, çocukların ilkokula başladıkları tarih ve sınıf tekrarlama durumlarıyla ilgili bilgilerin yetersiz olduğu saptanmıştır. Bu yetersizlikten dolayı, muhtemel bu iki nedeni kontrol edebilmek mümkün olmamıştır.

Tablo 2 bölgelere göre incelendiğinde, A bölgesinden gelen çocukların, diğer bölgelerden gelen çocuklara oranla, daha ileri yaşlarda ilkokulu bitirdikleri görülmektedir. A bölgesinde 11 - 12 yaş grubunda ilkokulu bitiren öğrenci oranı yüzde 22 iken, B bölgesinde bu oran yüzde 48, C bölgesinde ise yüzde 40 dır.

Ancak yukarıda değinilen nedenlerden dolayı, bu durumun A bölgesindeki çocukların ileri yaşlarda ilkokula kayıt ol-

malarından mı, yoksa ilkokulda sınıf tekrar etmelerinden mi meydana geldiğini belirleyebilmek mümkün olmamıştır. Bununla birlikte, her iki durumda da bu gecikmeyi, sosyo-ekonomik bakımdan düşük seviyede olan ailelerin, geni zekâlı çocuklarının eğitimlerine yeterince önem vermedikleri, yönünde yorumlayabilmek mümkündür.

Çocukların ilkokulu bitirdikleri öğretim dönemlerine göre dağılımları Tablo 3 de verilmiştir.

Tablo : 3

Çocukların İlkokulu Bitirdikleri Öğretim Dönemlerine Göre Dağılımları

Bölgeler	Öğretim Dönemleri								Toplam f
	1972—73		1973—74		1974—75		1975—76		
	f	%	f	%	f	%	f	%	
A	23	43	4	7	15	28	12	22	54
B	12	17	12	17	31	45	14	20	69
C	10	18	12	22	15	27	18	33	55
Toplam	45	25	28	16	61	34	44	25	178

Tablo 3 genel bir yaklaşımla incelendiğinde, (1974-75) ve (1975-76) öğretim dönemlerinde ilkokulu bitiren toplam öğrenci sayısında, (1972-73) ve (1973-74) öğretim dönemlerinde ilkokulu bitiren toplam öğrenci sayısına göre, yüzde 44'lük bir artış görülmektedir.

2 — Ankara Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğünde yapılan incelemeler sonucunda, araştırmaya konu olan grubu oluşturan toplam 178 çocuktan; sınırlılıklar bölümünde değişen nedenlerden dolayı, ancak 74'ünün zekâ bölümleriyle ilgili bilgi edinilebilmiştir.

Merkez kayıtlarından elde edilen bu bilgilere göre, 74 çocuğun tamamı, ilkokulun ilk sınıflarında öğretmenlerin başa-

rısız olarak nitelendirdiği çocuklara, rehberlik ve araştırma merkezi uzmanlarının, bir grup zekâ ölçeği olan 5-7 Temel Kabiliyet Ölçeğini (5-7 T.K.T.) uygulamaları sonucunda alt özel sınıflara seçilmişlerdir. Bu çocuklar, anılan ölçek yanında herhangi bir diğer ölçeğe ya da bireysel incelemeye tabi tutulmamışlardır.

Yalnız bir grup ölçeği sonuçlarına bağlı olarak çocukları normal ve geri zekâlı olarak seçime tabi tutmak, güvenilir bir uygulama değildir. Bunun yanında, bu çocuklara uygulanan 5-7 T.K.T. orijinaline uygun olarak çoğaltılmamış ve ülkemizin koşullarına göre standarize edilmemiştir.

Bu güvenilir olmayan uygulamanın diğer 15 merkeze oranla personel, araç ve gereç yönünden daha iyi olanaklara sahip Ankara Rehberlik ve Araştırma Merkezince yapılması, diğer merkezlerdeki uygulamalar ile ilgili bazı olumsuz tereddütlere neden olmaktadır.

Zekâ bölümleriyle ilgili bilgi edinilebilen toplam 74 çocuğun, alt özel sınıflara seçimlerinde esas alınan 5-7 T.K.T. sonuçlarına göre belirlenen zekâ bölümlerinin dağılımları Tablo 4 de verilmiştir.

Tablo : 4

Çocukların Alt Özel Sınıflara Seçimlerinde Esas Alınan
Zekâ Bölümlerine Göre Dağılımları

Bölgeler	Zekâ Bölümleri												T.
	44 ve A.		45 - 55		56-65		66-75		76-85		36 ve Y.		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
A	2	6	16	48	4	12	10	30	1	3	—	—	33
B	—	—	4	17	2	9	7	30	8	35	2	9	23
C	—	—	4	22	5	28	6	33	2	11	1	6	18
Toplam	2	3	24	32	11	15	23	31	11	15	3	4	74

Tablo 4 de görüldüğü gibi, çocukların zekâ bölümleri yüzde 32 ile en yüksek oranda 45 - 55 zekâ bölümleri arasındadır. Bunu yüzde 31 ile zekâ bölümleri 66 - 75 arasında olanlar izlemektedir.

Bu çocukların alt özel sınıflara seçimlerinin yapıldığı yıllarda yürürlükte olan, Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Yönetmeliğe göre, bu sınıflara alınacak çocukların zekâ bölümlerinin 50 - 75 arasında olması gerekmektedir.

Tablo 4 bu yönde incelendiğinde, anılan yönetmelik hükümlerine uyulmadığı görülmektedir. Bu durumda olan en az 16 çocuk zekâ bölümleriyle ilgili bilgi edinilen toplam 74 öğrencinin yüzde 19'unu oluşturmaktadır. Bu çocuklardan 3'ünün zekâ bölümleri 86 ve yukarıdadır. Aynı okuldan diploma alan bu 3 çocuk, Ankara Rehberlik ve Araştırma Merkezinin Okul Müdürlüğüne gönderdiği, normal sınıflara devam etmeleri gerektiği, resmi yazısına rağmen, bu sınıflara seçilmişlerdir. Okul yöneticileri bu durumun, çocukların ailelerinin isteği ve baskısı sonucunda meydana geldiğini, ailelerin çocuklarını sınıflardaki öğrenci sayısının az olması ya da öğretmenini beğenmeleri nedeniyle normal sınıflar yerine bu sınıflarda okutmak istediklerini, ifade ettiler.

Bunun yanında, zekâ bölümleri 45'in altında olan 2 öğrencinin alt özel sınıflara devam ederek ilkokulu bitirmeleri, bu çocukların seçimlerinde izlenen yöntem ya da bu sınıflardaki öğretimin niteliğiyle ilgili bazı olumsuz tereddütlere neden olabilmektedir.

Bu tür yanlış ve sakıncalı uygulamalar hem çocuğun, hem de çocuğun devam ettiği alt özel sınıftaki diğer çocukların zararına olmaktadır. Aynı şekilde zekâ bölümleri 50 - 75 arasında belirlenmesine rağmen, normal sınıflara devam ederek ilkokulu bitiren çocukların olup olmadıklarının saptanması, ayrı bir araştırmaya konu olabilecek niteliktedir.

Tablo 4 bölgelere göre incelendiğinde, A bölgesindeki çocukların yüzde 54'ünün, yani yarısından fazlasının zekâ bölümlerinin 55 ve aşağısında olduğu görülmektedir. Bu oran B bölgesinde yüzde 17, C bölgesinde ise yüzde 22'dir.

Bu durumun muhtemel nedenlerinden birisi, sosyo - ekono-

mik seviyedeki farklılaşmaların, bu çocukların alt özel sınıflara seçimlerinde kullanılan ölçeğin yaptığı ölçümlere yansımaları, olarak açıklanabilir. Bu ve diğer muhtemel nedenlerin ortaya çıkarılması, bu konuda yapılacak araştırmalara dayalı bulguları gerektirmektedir.

Alt özel sınıflara seçimlerinin yapıldığı sınıf seviyeleriyle ilgili bilgi edinilebilen toplam 67 çocuğun, bu sınıflara seçildikleri sınıf seviyelerine göre dağılımları, Tablo 5 de verilmiştir.

Tablo : 5

**Çocukların Alt Özel Sınıflara Seçimlerinin Yapıldığı
Sınıf Seviyelerine Göre Dağılımları**

Bölgeler	Sınıf Seviyeleri						Toplam f
	I		II		III		
	f	%	f	%	f	%	
A	—	—	4	15	22	85	26
B	13	57	3	13	7	30	23
C	3	16	10	56	5	28	18
Toplam	16	24	17	25	34	51	67

Tablo 5'de görüldüğü gibi, çocukların yüzde 76'sı ilkokul II ya da III'üncü sınıflarda, diğerleri ise I'inci sınıfta alt özel sınıflara seçilmişlerdir.

Özel eğitime muhtaç çocukların eğitimlerine erken yaşlarda başlanılmasının yararları düşünülecek olunursa, II ve III'üncü sınıflarda alt özel sınıflara seçilme oranlarının yüksek olması, çocuğun zararına olan bir durumdur.

II ve III'üncü sınıf seviyelerinde görülen bu yığılmanın muhtemel nedenleri olarak, çocukların buldukları ilkokulda daha önce gruplarına uygun düşen alt özel sınıfların bulunması ya da bu sınıflardaki öğrenci sayısının 20'den fazla olması ihtimalleri düşünülmüştür. Bu yönde araştırmanın sınırlılıkları

içerisinde yer alan toplam 5 ilkokuldaki alt özel sınıf ve öğrenci sayıları, 1966 - 67 öğretim döneminden günümüze değin incelenmiştir. Ancak, bu nedenleri doğrulayacak herhangi bir bilgi elde edilememiştir.

Alt özel sınıflara öğrenci seçimi uygulamasında, öğretmen değerlendirmesinin ilk aşama olarak alındığı, hatırlanacak olursa, bu yöndeki öğretmen davranışlarını belirleyecek araştırma bulguları, muhtemelen II'nci ve özellikle III'üncü sınıf seviyelerinde görülen bu yığılmanın nedenlerini açıklığa kavuşturabilecektir.

3 — İlkokulu alt özel sınıflara devam ederek bitiren, eğitilebilir geri zekâlı olarak tanımlanan bu çocukların ortaokula kayıt olma durumlarına göre dağılımları, Tablo 6 da verilmiştir.

Tablo : 6

Çocukların Ortaokula Kayıt Olma Durumlarına Göre Dağılımları

Bölgeler	Ortaokula Kayıt				
	Olanlar		Olmayanlar		Toplam
	f	%	f	%	
A	18	33	36	67	54
B	44	64	25	36	69
C	24	44	31	56	55
Toplam	86	48	92	52	173

Tablo 6 da görüldüğü gibi, ilkokulu bitiren çocukların hemen hemen yarısı ortaokula kayıt olmaktadır. Bunun yanında çeşitli sosyo-ekonomik seviye gruplarını temsil eden bölgeler arasında, ortaokula kayıt olma oranları yönünden, önemli farklılıklar bulunmaktadır. Ortaokula kayıt olma yüzde 64 ile en yüksek oranda B bölgesinde, en düşük oranda yüzde 33 ile A bölgesindedir. C bölgesinde bu oran yüzde 44'dür.

Ortaokula kayıt olan çocukların cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo 7 de verilmiştir.

Tablo : 7

Ortaokula Kayıt Olan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları (*)

Bölgeler	Cinsiyet				Toplam	
	Kız		Erkek			
	f	%	f	%	f	%
A	5	21	13	43	18	33
B	22	59	22	69	44	64
C	11	41	13	46	24	44
Toplam	38	43	48	53	86	48

(*) Tablodaki yüzdeler Tablo 1'e göre hesaplanmıştır.

Tablo 7 de görüldüğü gibi, ortaokula kayıt olma oranında kız-erkek dengesi, kızların aleyhine bozulmaktadır. Özellikle A bölgesinde bu durum daha belirgin olarak görülmektedir.

A bölgesinde ortaokula kayıt olma oranının ve bu oran içerisinde kızların yerinin diğer bölgelere göre düşük seviyede olması, genel eğitimdeki mevcut durumun bir ölçüde özel eğitime yansımaları, olarak yorumlanabilir.

Ortaokula kayıt olan çocukların yaşlarına göre dağılımları Tablo 8 de verilmiştir.

Ortaokula kayıt olan çocukların tamamı, ilkokulu bitirdikleri öğretim dönemini izleyen dönemde, ortaokula kayıtlarını yaptırmışlardır. Dolayısıyla, ilkokulu bitirme olayı ile ortaokula kayıt olma olayı, aynı yıllarda olmuştur. Bu nedenle Tablo 8 deki bilgiler, Tablo 2 deki bilgiler gözönünde tutularak değerlendirilmiştir.

Tablo : 8
Ortaokula Kayıt Olan Çocukların Yaşlarına Göre
Dağılımları (*)

Bölgeler	Yaş Grupları									
	11 - 12		13 - 14		15 - 16		17 - 18		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A	7	58	7	24	4	31	—	—	18	33
B	27	82	14	50	2	50	1	100	44	64
C	16	73	8	31	—	—	—	—	24	44
Toplam	50	86	29	32	6	25	1	100	86	48

(*) Tablodaki yüzdelikler Tablo 2'ye göre hesaplanmıştır.

Tablo 8 de görüldüğü gibi, yaşlara göre ortaokula kayıt olma oranında, 11 - 12 yaşından 17 - 18 yaşına değin, sürekli bir azalma görülmektedir. 11 - 12 yaşlarında ilkokulu bitiren çocukların hemen hemen hepsi ortaokula kayıt olmuştur.

11 - 12 yaşlarında ilkokulu bitirmenin sağlıklı bir anlık, beden ve sosyal gelişimin belirtisi olabileceği göz önüne alınacak olunursa, ortaya çıkan bu durumu yorumlayabilmek kolaylaşır.

Çocukların ortaokula kayıt oldukları öğretim dönemlerine göre dağılımları, Tablo 9 da verilmiştir.

Tablo : 9
Çocukların Ortaokula Kayıt Oldukları Öğretim Dönemlerine
Göre Dağılımları (*)

Bölgeler	Öğretim Dönemleri									
	1973-74		1974-75		1975-76		1976-77		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A	5	21	2	50	8	53	3	25	18	33
B	5	42	7	58	21	68	11	79	44	64
C	2	20	3	25	9	60	10	56	24	44
Toplam	12	27	12	43	38	62	24	55	86	48

(*) Tablodaki yüzdelikler Tablo 3'e göre hesaplanmıştır.

Tablo 9 genel bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda, ortaokula kayıt olan çocuk oranında, öğretim dönemlerine göre, bir artışın varlığından söz edilebilir. Ancak, araştırma 4 öğretim dönemiyle sınırlı olduğundan, herhangi bir yoruma gitmek sakıncalı olabilir. Bu konuda, daha uzun zaman dilimlerini içeren araştırmalara gereksinim vardır.

4 — Ortaokula kayıt olan toplam 86 çocuğun, ortaokula kayıtlarını yaptırdıktan sonraki durumları, Tablo 10 da verilmiştir.

Tablo : 10
Ortaokula Kayıt Olan Çocukların Durumları

Bölgeler	Ortaokulu Terk										
	Halen Okuyor		1. Yıl Sınıf Tek. Ederek		2. Yıl Sınıf Tek. Ederek		Başka Bir Ok. Kayıt ya da Nakil		Bilgi Yok		T.
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f
A	8	44	6	33	1	6	2	11	1	6	18
B	24	50	5	11	2	5	10	23	5	11	44
C	2	8	12	50	5	21	3	12	2	8	24
Toplam	32	37	23	27	8	9	15	17	8	9	86

Tablo 10 da görüldüğü gibi, ortaokula kayıt olan toplam 86 çocuğun 32'si, yani yüzde 37'si araştırmanın yapıldığı tarihte, ortaokulun ya da lisenin çeşitli sınıflarında öğrenimlerini sürdürmektedir.

Tablo 10 bölgelere göre incelendiğinde, ortaokulda halen okumakta olan çocukların oranının, diğer bölgelere göre C bölgesinde önemli ölçüde düşük olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu durum yorumlanırken, sosyo-ekonomik yönden yüksek seviyede olarak kabul edilen C bölgesinden gelen çocukların yüzde 64'ünün kapıcı çocukları olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir.

Ortaokul ya da lisede öğrenimlerini sürdüren 32 çocuğun, araştırmanın yapıldığı tarihte öğrenim gördükleri sınıf seviyelerine göre dağılımları, Tablo 11 de verilmiştir.

Tablo : 11

Ortaokul ya da Lisede Öğrenim Gören Çocukların Buldukları Sınıf Seviyelerine Göre Dağılımları (*)

Bölgeler	Sınıf Seviyeleri								
	Orta I		Orta II		Orta III		Lise		Toplam
	f	%	f	%	f	%	f	%	f
A	2		2		3		1		8
B	6		10		5		1		22
C	1		1		—		—		2
Toplam	9	28	13	41	8	25	2	6	32

(*) Bölgelere göre sütunlara düşen öğrenci sayısı az olduğundan, yalnızca toplam bölümünde yüzdellikler hesaplanmıştır.

Tablo 11 de görüldüğü gibi, çocukların yüzde 72'si Orta II, Orta III ve Lisede okumaktadır. Tablolaştırılmamış araştırma bulgularına göre, halen ortaöğretimde öğrenimlerini sürdüren çocukların yüzde 62'si, yani yarısından fazlası Orta I de, yüzde 12'si Orta II de bir yıl sınıf tekrar etmiştir. Hiç sınıf tekrar etmemiş çocuk sayısı 8, oran olarak yüzde 25'dir. Lisede öğrenim gören 2 çocuk bu gruba girmektedir.

Eğitilebilir geri zekâlı çocukların normal çocukların devam ettikleri okullarda ileri sınıflara geçebilmeleri ve bu geçişin özellikle ortaöğretim seviyesinde olması, bu çocukların alt özel sınıflara seçimlerinde izlenen yöntem ve orta öğretimdeki değerlendirme sistemi üzerinde bazı tereddüt ve endişeler uyandırabilecek nitelikte görülmektedir. Bu durumun muhtemel nedenlerinin belirlenmesi, daha geniş kapsamlı araştırma bulgularını gerektirmektedir.

Tablo 10 da görüldüğü gibi, ortaokula kayıt olan toplam 86 çocuğun 31'i, yani yüzde 36'sı, bir ya da iki yıl aynı sınıfı tekrarladıktan sonra ortaokulu terk etmişlerdir. Bir yıl sınıfı tekrarladıktan sonra okulu terk etme, ya devamsızlık ya da çocuğun velisinin isteğiyle gerçekleşmektedir. İki yıl aynı sınıfı tekrar eden çocuklar ise, ortaokulu terk etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu çocukların 29'u, yani yüzde 94'ünün ortaokulu terk ediş nedenleri, Orta I de en az bir yıl sınıf tekrar etmeleridir.

Tablo 10 da görüldüğü gibi, başka bir ortaokula nakil ya da kayıt olan 15 çocuk ile ilgili, araştırmanın sınırlılıklar bölümünde değinilen nedenlerden dolayı, bilgi edinilememiştir. Aynı şekilde ortaokula kayıt oldukları, ilkokul kayıt defterlerinde görülmekte olan 8 çocuk ile ilgili, ortaokullarda herhangi bir kayıta rastlanamamıştır. Bu çocuklar dışında kalan 63 çocuğun yüzde 79'unun, Orta I de sınıf tekrarlamaları ya da belge almaları, bu çocuklara sağlanan eğitim olanaklarının ilkokul düzeyinde sınırlı kaldığı bir ortamda, üzerinde önemle durulması gereken bir hususdur.

Buna rağmen, elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, eğitilebilir geri zekâlı olarak tanılanan bu çocukların, normal çocukların öğrenim gördükleri ortaokulda, sınıf geçmenin esas alındığı, başarı durumları, araştırma öncesinde beklenenin üzerindedir. Çünkü geri zekâlı çocuklar, yaşitlarından 3-5 zekâ yaşı geride, kabul edilmektedirler. (Çağlar, 1974). Durum böyle olunca, bu çocuklardan normal yaşitlarından beklenen başarıyı beklemek, gerçekçi olmaz. Ancak elde edilen bulgular bu gerçek ile çelişir görülmektedir.

5 — Zekâ bölümleriyle ilgili bilgi edinilebilen toplam 74 çocuğun, alt özel sınıflara seçimlerinde esas alınan zekâ bölümlerine göre ortaokula kayıt olma durumları, Tablo 12 de verilmiştir.

Tablo : 12

**Çocukların Alt Özel Sınıflara Seçimlerinde Esas Alınan
Zekâ Bölümlerine Göre Ortaokula Kayıt Olma Durumları**

Kayıt	Zekâ Bölümleri										T.		
	44 ve A.		45-55		56-65		66-75		76-85			86 ve Y.	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		f	%
Olanlar	1	50	9	38	5	45	12	52	9	82	2	67	38
Olma- yanlar	1	50	15	62	6	55	11	48	2	18	1	34	36
Toplam	2	100	24	100	11	100	23	100	11	100	3	100	74

Çocukların zekâ bölümleriyle ilgili edinilen bilgiler sınırlı düzeydedir. Bu bilgiler herhangi bir yoruma olanak verecek nitelikte olmamakla birlikte, Tablo 12 de görüldüğü gibi, çocukların zekâ bölümlerinde artışa paralel olarak ortaokula kayıt olma oranlarında da sürekli bir yükselme görülmektedir. 44-55 zekâ bölümleri arasındaki çocukların ortaokula kayıt olma oranı yüzde 38 iken, bu oran 76-85 zekâ bölümünde yüzde 82 olmaktadır. Oysa, araştırmaya konu olan grubu oluşturan toplam 178 çocuğun ortaokula kayıt olma oranı, yüzde 48'dir.

Bunun yanında, çocukların zekâ bölümleriyle ortaokuldaki başarı durumları arasında ilişkinin olup olmadığı, araştırma sorusunun yanıtı, ortaokula kayıt olan çocukların zekâ bölümleriyle ilgili edinilen bilgilerin sınırlı olması nedeniyle verilememiştir. Örneğin, araştırmanın yapıldığı tarihe değin hiç sınıf tekrar etmemiş 8 çocuktan yalnızca 3'ünün zekâ bölümüyle ilgili bilgi edinilebilmiştir. Buna göre, bu 3 çocuğun zekâ bölümlerinin taban sınırı 66'dır.

6 — Ortaokula kayıt olmayan toplam 92 çocuğun 14'ü kız, 11'i erkek olmak üzere toplam 25'inin durumlarıyla ilgili bilgi edinilebilmiştir. Bilgi edinilebilen çocuk sayısı sınırlı olduğu için, Tablo 13'de bölgeler ayırımına gidilmemiştir.

Tablo : 13

Ortaokula Kayıt Olmayan Çocukların Durumları

Cinsiyet	Çalışanlar			Çalışmayanlar			Toplam				
	Berber	Tezgâhtar	Diğer İşler	Evde Oturanlar	İşten Kovulanlar	Dikiş Kur. Gid.					
	Çırağı										
Kız	—	2	1	8	1	2	14				
Erkek	4	—	5	—	2	—	11				
Toplam	4	+	2	+	6 = 12	8	+	3	+	2 = 13	25

Tablo 13 de görüldüğü gibi, 25 çocuktan 11'i kız, 2'si erkek olmak üzere 13'ü, halen herhangi bir işte çalışmayıp evde oturmaktadır. Bunların içerisinde yalnızca 2 kız çocuğu dikiş kurslarına devam etmektedir. Diğer 12 çocuk, berber çıraklığı, tezgâhtarlık gibi işlerde çalışmaktadır. Bunların 3'ü kız, 9'u erkektir.

Problem Bölümünde değinildiği gibi, bu çocuklara, alt özel sınıflarda, ilkokul düzeyine yakın genel bilgiler verilmektedir (Program, 1976). Bu sınıflarda çocuklara hayatta geçimlerini sağlayabilecekleri bir iş ya da sanat öğretilmemektedir. Bu amaç ile Ankara, İstanbul, Erzurum ve Bursa illerinde ilkokul sonrası iş okulları açılması önceden planlanmış ise de, bu yönde günümüze değin herhangi bir girişimde bulunulmamıştır.

Herhangi bir iş ya da sanat öğrenimi görmeyen bu çocukların yarısının evde, başkalarına bağımlı, tüketici olarak yaşamlarını sürdürmelerini bir ölçüde doğal karşılamak gerekir. Oysa, bu çocukların, bazı iş ya da mesleklerde normal insanlardan daha başarılı oldukları yönünde, araştırmalara dayalı bulgular vardır (Çağlar, 1974).

BÖLÜM III

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen öneriler 3 noktada toplanabilir.

1 — Çocuklar alt özel sınıflara yalnızca bir grup zekâ ölçüğü olan 5-7 T.K.T. sonuçlarına göre, seçilmektedirler. Bunun dışında herhangi bir incelemeye tabi tutulmamaktadırlar. Üstelik seçimde kullanılan bu ölçek, orijinaline uygun olarak çoğaltılmamış ve ülkemizin koşullarına göre standarize edilmemiştir. Kısaca, bu çocukların alt özel sınıflara seçimlerinde uygulanan yöntem ve kullanılan araçlar yetersizdir.

Bu yetersizliklerin giderilebilmesi için bazı önemlerin alınması gerekmektedir. Öncelikle, bu çocukların alt özel sınıflara seçimlerinde, yalnızca bir ölçüğe bağlı kalınmamalı, çeşitli ölçeklerin kullanılması yanında bireysel incelemelere de yer verilmelidir.

Bunun yanında, rehberlik ve araştırma merkezlerinde mevcut ve kullanılmakta olan ölçeklerin, ülkemizin koşullarına uygun olarak standarize edilmeleri çalışmalarına, bir an önce başlanılmalıdır.

2 — İlkokulu bitiren çocukların yaklaşık yarısı, normal çocukların devam ettikleri ortaokullara kayıt olmaktadır. Bu çocukların yüzde 49'u, özellikle Orta I de bir ya da iki yıl sınıf tekrar ederek okuldan ayrılmaktadır. Az sayıda olmakla birlikte, hiç sınıf tekrarlamadan Ortaokul III'üncü sınıfa gelmiş ya da ortaokulu bitirip lisede öğrenim gören çocuklar da vardır.

Ortaokula kayıt olmayan çocukların yarısı, hiçbir işte çalışmamakta, evlerinde başkalarına bağımlı ve tüketici olarak yaşamlarını sürdürmektedirler.

Bu çocukların durumlarının, alt özel sınıflara seçildiklerinden sonra da sürekli olarak izlenmesi, ilkökul sonrasında iş ya da meslek edinmelerine yönelik eğitim olanaklarının sağlanması, bu yönde alınabilecek en etkili önlemler olarak sıralanabilir. Kaldı ki bu önlemleri alma görevi, Anayasa ile devlete verilmiştir.

3 — Sınırlılıklar Bölümünde değinildiği gibi, araştırma, rehberlik ve araştırma merkezi bulunan 16 ilden birisi olan Ankara İli Merkezindeki 5 ilkokulun alt özel sınıflarını bitirmiş, eğitilebilir geri zekâlı olarak tanılanan 178 çocuk ile sınırlıdır. Bu konuda daha kapsamlı ve derinliğine yapılacak araştırmalara gereksinim vardır.

Bunun yanında, araştırmanın bilgi toplama aşamasında, okullarda ve rehberlik araştırma merkezinde, bu çocuklarla ilgili olarak tutulan kayıtların yetersiz olduğu saptanmıştır. Nitekim, Çağlar'ın «Örgün Eğitimde Geri Zekâlı Çocukların Teşhis Sorunları» konulu araştırmasında, karşılaşılan sorunlardan birisi de, kayıtlardaki bu yetersizliklerdir. Bu durum, ileride bu konuda yapılacak araştırma bulgularına sınırlılıklar getirebilecek nitelikte görülmektedir. Kayıtlardaki bu yetersizliklerin bir an önce giderilmesi, özellikle depolara atılan geçmiş yıllara ait kayıtların, merkezde okul ve yıllara, okullarda ise öğretim dönemi ve öğrenci okul numaralarına göre düzenlenmesi bu konuda yapılacak araştırmalara önemli katkılarda bulunabilecektir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Çağlar, Doğan. **Geri Zekâlı Çocuklar ve Eğitimi**, Ankara A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No : 39, 1974.

———, «Örgün Eğitimimizde Geri Zekâlı Çocukların Teşhis Sorunları Konulu Bir Araştırma Üzerine». Ankara : A. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 2, 1 - 4, 1976, s. 445.

Eğitilebilir Geri Zekâlı Çocuklar İçin İlkokul Programı. Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul : 1976.

Enç, Mitat., Doğan Çağlar ve Yahya Özsoy. **Özel Eğitime Giriş**. Ankara : A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No : 49, 1975.

Özel Eğitim Çalışma Grubu Raporu. M. E. B. İlköğretim Genel Müdürlüğü, Ankara : 1973.

Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Hakkında Yönetmelik. Resmi Gazete, 15151, Şubat 1975.